

vitt szerepéről szólni — s a korábbiakban a felvilágosodás széleskörű költészetéről, meg a sajátosan rokokó-poéziséről. Annál inkább fájjaljuk ezt, mert Vargha Balázs jó érzékkel emelte ki Verseghy szerelmi-erotikus lírájának értékét s határozta meg részben jelentőségét is. — *Tordai Györgynek Verseghy filozófiai nézeteiről* szóló dolgozata a legesendőbb a füzetben. Tartalmi ismertetéseket nyújt és súlyos félreértéseket pl. *Az emberi nemzetek története*i c. munka elvi értékeléséről. Filozófiatörténeti tanulmányt sem lehet bizonyos filológiai készséggel — pl. forráskritikai ismeretek — nélkül írni, s ezért kínos meglepetéssel szolgál a szerző, amikor Verseghy eredeti gondolatait vagy pláne Diderot hatását látatja abban, ami Herdertől való (vö. Szauder: Verseghy és Herder. *Filológiai Közlöny* 1958. 3—4. 700—713. l.). — Nem tudunk vitakozni *Molnár Antalnak* a Bendáéihoz hasonlóan általános jellegű megállapításaival, de ha — egy-két megjegyzéséből ítélve — arra óhajtana következtetni, hogy Verseghy nem is ismerte volna Mozartnak, Haydnnak az „egyszerűbb dalnál emelkedettebb formáit”, akkor bizonyosan téved.

A *Gácsi Mihály* linóleum-metszetével s számos jó képmelléklettel, facsimilével ellátott, szépen kiállított füzet megérdemli ugyan a szélesebb közönség s a szakkörök figyelmét, hasznos is, de hibáival mindenekelőtt a szigorú, kritikus és igényes szerkesztés feltétlen kötelességét kell hogy tudatosítsa a jövőben tervezett ilyen alkalmi kiadványok készítőiben.

Szauder József

Batsányi János: Hazámnak akartam szolgálni i. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Keresztúry Dezső. Fordította: Keresztúry Dezső és Kövendi Dénes. Bp. 1960. Magvető K. 158 l. (Magyar Könyvtár)

A Batsányi kritikai kiadás második, a költő prózai műveit tartalmazó kötetéből kap az olvasó jól kiválasztott „előleget” a Magyar Könyvtár újabb darabjával.

Keresztúry Dezső érdeme, hogy ezzel a kötetrel első forradalmi költőnk ellentmondásos pályájának egyik sarkalatos szakaszáról valló dokumentumok kerüljenek a szélesebb olvasóközönség elé. A kis gyűjtemény a Martinovics-per vádlottai között szereplő Batsányi Jánosnak a per folyamán benyújtott és elmondott német, illetve latin nyelvű, tágabban politikai érdekű írásainak kitérő fordításait tartalmazza. Keresztúry Dezső magyarázó szövegei segítségével jól beilleszkedik a *Kérvény a nádorhoz*, a Batsányi ellen elhangzott *Vádírat* és a kötet zömét kitevő *Védőírat* a költő pályájának egészébe, de különösen az 1793 áprilisától 1795 áprilisáig tartó szakaszába.

A Batsányi-filológia és nagy forradalmár poétánk műveinek népszerűsítése egyaránt jelentős eredményekkel büszkélkedhet, amint ezt a Keresztúry-féle válogatás is igazolja. A népszerűsítő munka eredményeként most már joggal jelentkező igény és a filológiai alapvetés által nyújtott lehetőség minden oldalról megérlette a helyzetet egy marxista Batsányi-monográfia elkészítésére. A legújabb Batsányi-kötet ezt az igényt mélyíti és ismételten meggyőz a lehetőségéről.

Biró Ferenc

Mocsáry Lajos válogatott írásai. A bevezető tanulmányt írta, a válogatást végezte és jegyzetekkel ellátta: Kemény G. Gábor. Bp. 1958. Bibliotheca K. 799 l.

A kiegyezés köré csoportosuló s a kiegyezés felemás megoldásából táplálkozó vitás közjogi kérdések mellett a nemzetiségi kérdés állandóan felszínre levő problémái képezik a 19. sz. második fele politikai életének középpontját. A polgári fejlődés útján meginduló s ezzel párhuzamosan nemzeti tudatukra ébredő magyarországi nemzetiségek (a románok, horvátok stb.) önállósulási törekvései, s az ezzel szembenálló, és a nemzeti lét, a nemzeti fennmaradás védelmének jelszavával álcázott magyar nemesi politika közti küzdelem izgalomban tartja, s nem egyszer rettegéssel tölti el az egész időszakot. A kérdés már a század közepe táján túlnő a politikai harcok szűkebb keretén, s összefonódva a társadalmi élet egyéb problémáival (külpolitikai, szociális kérdés), mélyen áthatja az egész közgondolkodást. Figyelembevételét nemcsak a kor történetének kutatója nem mellőzheti, de több vonatkozásban az sem, aki a magyar irodalom e szakaszát vizsgálja. Hisz Kemény, Madách, Vajda, sőt Arany (Buda halála) munkásságában is nem egy esetben találkozunk a nemzetiségi kérdés érintésével, hogy csak a legjelentősebbeket említsük. Éppen ezért, ha csak közvetett szempontból is, érdemes az irodalomtörténezsnek is felfigyelnie a jelen kötetre, amely nemcsak első kísérlet arra, hogy — ha csak válogatás formájában is — hozzáférhetővé tegye Mocsárynak, a kor leghaladóbb magyar nemzetiségpolitikusának irodalmi, publicisztikai hagyatékát, hanem — bevezető tanulmányában — első marxista értékelése is Mocsáry politikai pályájának.

A kötet összeállításakor a szerkesztőt érezhetően kettős szempont vezette. Egyrészt a nagyközönség számára kívánt alapos antológiát nyújtani, másrészt a szaktudomány igényeit is szem előtt tartotta. Ha vitatható is ez a kettősség, s a kötet ebből eredő hibái, jelen esetben ezt érthetővé tesszik a Mocsáry-kérdés feltáratlanságából adódó feladatok.